

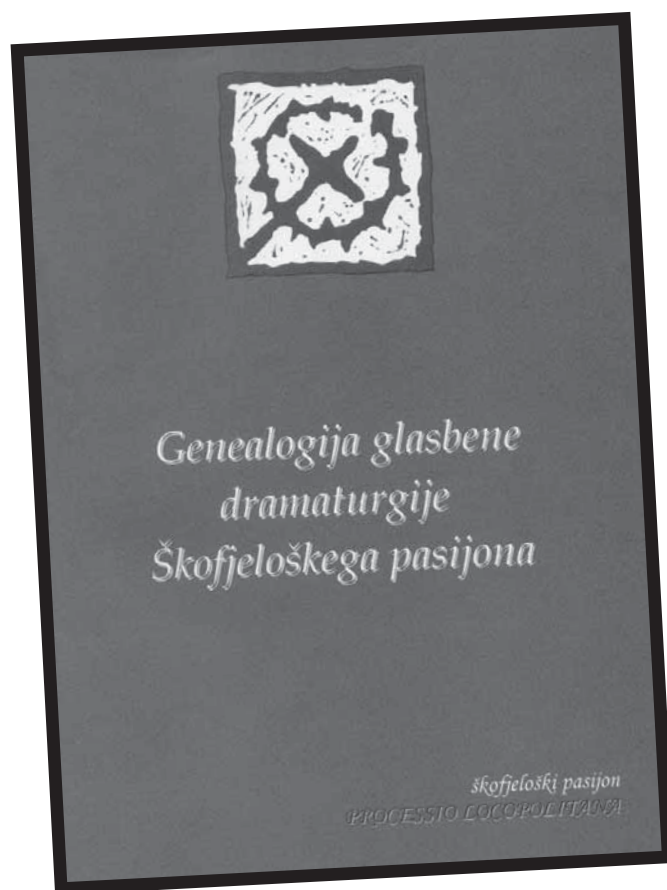
Knjižni novosti muzikologa dr. Franca Križnarja

Genealogija glasbene dramaturgije Škofjeloškega pasijona

Drobno, a vsebinsko bogato knjižico z naslovom *Genealogija glasbene dramaturgije Škofjeloškega pasijona* je muzikolog dr. Franc Križnar napisal leta 2010. Izšla je v Zasebni knjižnici Antolin – Oman (Škofja Loka) v zbirki *Processio Locopolitana* pod uredništvom Jerneja Antolina Omana, ki je prispeval tudi spremno besedo.

Škofjeloški pasijon kot najstarejše v celoti ohranjeno dramsko besedilo v slovenskem jeziku, čigar avtor je bil oče Romuald Štandreški (oz. Lovrenc Marušič), kapucin, ni pomemben le v literarnem smislu, ampak je zanimiva tudi njegova glasbena komponenta, s katero je pasijon neločljivo povezan. Tej je dr. Križnar namenil glavni del razprave in v devetih poglavjih predstavil razvoj glasbe Škofjeloškega pasijona od nekdaj do današnjih dni.

Ohranjeni rokopis iz leta 1721 vsebuje skope podatke o prisotnosti glasbe pri izvedbi pasijona. Najbolj verodostojen dokaz, da je bila pri prvih znanih uprizoritvah v letih 1721, 1727, 1728, 1734 in 1745 prisotna tudi glasba, so navodila o. Romualda za izvedbo procesije Škofjeloškega pasijona, ki omenjajo smrt z

bobnom, dva bobnarja, gospode muzikante idr., ter s tem že nakazujejo prisotnost glasbene dramaturgije. Križnar je zato pri raziskavi izhajal tudi iz drugih glasbenih virov slovenske preteklosti in svoje domneve o obstoju pasijonske glasbe naslonil na zgodnjo slovensko postno pesem. Predstavil je repertoar slovenskih postnih pesmi in med njimi izpostavil starosvetno postno pesem *Tolminski rožar* (péta molitev rožnega venca), še danes ohranjeno v Tolminu, ki jo je o. Romuald gotovo poznal, saj je izhajal z Goriškega in po letih delovanja v Škofji Loki tam tudi sklenil svoje delo in življenje.

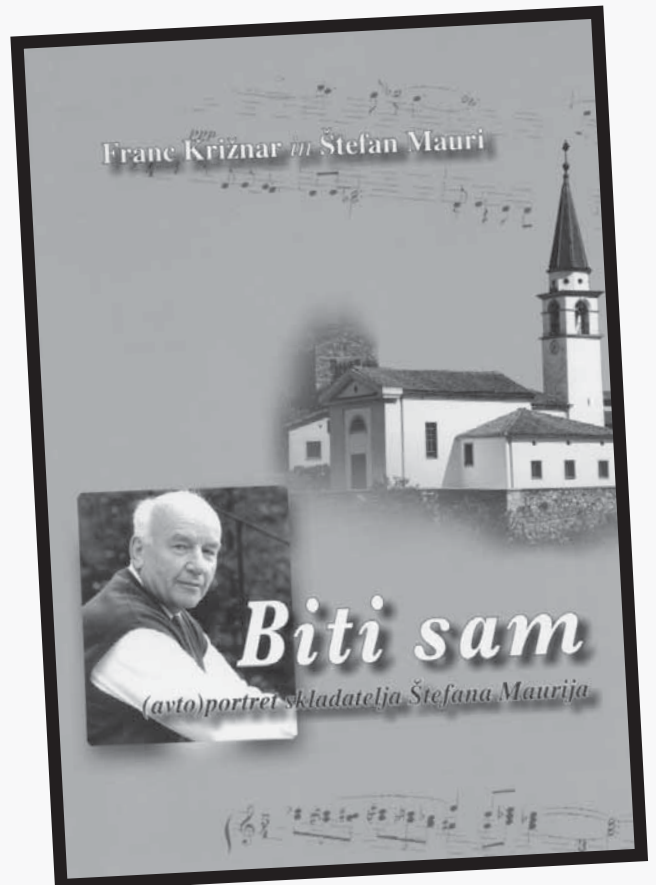
V nadaljevanju razprave je obširneje predstavil delo Škofjeloški pasijon in različne uprizoritve s poudarkom na pomenu glasbe in na njenem razvoju v 20. in 21. stoletju. Pasijon prikazuje zgodbo človeštva od Adama in Eve prek različnih svetopisemskih prizorov do Kristusovega trpljenja in božjega groba. Zaradi skromnih podatkov o vlogi glasbe v prvotni izvedbi pasijona se je Križnar pri svoji raziskavi oprl tudi na umetnostnozgodovinsko ikonografijo ter predstavil nekatere likovne upodobitve glasbil v cerkvah škofjeloškega okoliša. Med pomembnimi raziskovalci in glasbeniki, ki so se ukvarjali s Škofjeloškim pasijonom, sta najprej omenjena muzikologa Josip Mantuani, ki je objavil celotno besedilo z opombami, in Josip Čerin, ki je zapustil edini ohranjeni tabulaturo, menueta, verjetno namenjena lutnji. Skladatelj Stanko Premrl je za uprizoritve leta 1934 napisal *Glasbene vložke* na pobudo etnologa Nika Kureta, ta pa je poskrbel za izvedbo pasijona na ljubljanskem radiu (1930). Sledi predstavitev izvedb pasijona v tridesetih letih prejšnjega stoletja. Na prelomu tisočletja sta skladatelj Andrej Misson in organist Tone Potočnik za Škofjeloški pasijon prispevala novo glasbo, ki je v omenjeni razpravi natančno predstavljena, navedeni pa so tudi nekateri izvajalci uprizoritev v letih 1999–2000 in 2009. Na koncu sta predstavljeni še dve novejši postavitvi škofjeloškega pasijona, in sicer *Processione Locopolitana in die Parasceves* skladatelja Alda Kumarja, krstno uprizorjena leta 2000 v Drami SNG v Ljubljani, ter uglasbitev skladatelja Alojza Srebotnjaka *Škofjeloški pasijon za solo glasove, mešani zbor in orkester*, ki je bila krstno uprizorjena leta 2002 v Cankarjevem domu v Ljubljani.

Križnar svojo pripoved o Škofjeloškem pasijonu sklene z misljo o aktualnosti prvega slovenskega dramatičnega besedila, ki se kaže skozi večje število glasbenih posegov v besedilo, ki so vsi nastali v moderni dobi.

Strnjeno pripoved o glasbenem razvoju Škofjeloškega pasijona bogatijo zanimive slike, kopije starih rokopisov, partitur in nalslovnic. Na koncu so navedene še opombe ter viri in literatura. Delo bo gotovo našlo pot tako do muzikologov, umetnostnih zgodovinarjev, skladateljev, glasbenih pedagogov, pa tudi laikov, ki jih zanima razvoj slovenske glasbene umetnosti.

Biti sam, (avto)portret skladatelja Štefana Maurija

Izpod peresa dr. Franca Križnarja prihaja tudi portret avškega skladatelja Štefana Maurija (r. 1931), ki je izšel leta 2011 pri Goriški Mohorjevi založbi v sodelovanju z Občino Kanal ob Soči. Delo je pravzaprav kombinacija portreta in avtoportreta, saj je pri nastajanju v pripovedovalski vlogi aktivno sodeloval skladatelj sam.

Knjiga obsega 253 strani in ima tri vsebinske sklope. V prvem delu skladatelj Štefan Mauri pripoveduje zgodbo svojega življenja, v kateri niza dogodke iz svojega otroštva in mladosti, ki so se mu vtisnili v spomin. Ob tem bralec izve številne zanimivosti pred-, med- in povojnega življenja na Goriškem in v Ljubljani. V svoji pripovedi se spominja nekaterih slovenskih glasbenikov in skladateljev (L. M. Škerjanc, B. Arnič idr.), ki so pomembno vplivali na njegov osebni in glasbeni razvoj. Njegovo življenje so zaznamovali tudi študij in delo v tehnični stroki, pritiski oblasti ter življenje na obrobju, čemur je namenil precejšen del svoje pripovedi. Vzporedno so nanizani številni dogodki iz njegovega glasbenega življenja, med katerimi po obsegu izstopa njegov prispevek k zborovstvu in zborovodstvu. Prvi del knjige sklene intervju dr. Križnarja s skladateljem, v katerem razkrivata Maurijev odnos do duhovnosti in skladateljevanja.

Sledi drugi del portreta z orisom Maurijevega glasbenega opusa, ki je samostojno muzikološko delo dr. Križnarja, v njem pa

je predstavil samospeve, zborovska dela, vokalno-instrumentalne in instrumentalne skladbe. Maurijeva vokalna glasba nastaja predvsem na besedila slovenskih primorskih pesnikov Srečka Kosovela, Simona Gregorčiča, Alojza Gradnika idr., v zadnjem desetletju pa se v večji meri posveča ustvarjanju solistične in komorne instrumentalne glasbe. Mauri svoj glasbeni slog opredeljuje kot ekspresionističen, njegova dela pa so po Križnarjevih besedah »trdno zasidrana v umetnikovi bivanjskosti, da le-ta skoraj venomer raste iz njegove rodne zemlje in njegove duše. Gre za neke vrste spojino tostranstva in onostranstva.«

Orisu sledi dragocen popis skladateljevih del s priloženimi notnimi zapisi in incipiti ter s tematskim kataložnim registrom, ki sta ga izdelala Marjan Ribič in Borut Likar. Popis končuje opus 140, *Trio*, skladba za flavto, oboo in fagot iz leta 2011.

V tretjem delu, *Finalu*, so navedeni zvočni in filmski posnetki Maurijevih glasbenih del ter nagrade in priznanja, ki jih je Štefan Mauri prejel za svoje ustvarjalno in poustvarjalno delo. Dodani so tudi trije prispevki o Maurijevem glasbenem delu

avtorjev Andreja Bratuža, dr. Evgena Bavčarja in Iva Jelerčiča ter recenzija knjige dr. Luise Antoni. Portret skladatelja Štefana Maurija sklenu besedilo dr. Franca Križnarja, v katerem ta še enkrat predstavi skladatelja kot človeka in odraz njegove osebnosti v njegovem umetniškem ustvarjanju.

Pripoved obeh avtorjev spremljajo številne fotografije, nekatera pisma, naslovnice, koncertni listi in časopisne kritike izvedb Maurijevih glasbenih del.

Obsežen glasbeni opus, številne izvedbe in ne nazadnje tudi nagrade kažejo na pomen glasbenega ustvarjanja in poustvarjanja (avto)portretiranca Štefana Maurija, ki ga Križnar označuje kot vodilnega primorskega skladatelja začetka tretjega tisočletja, »ki s svojim kompozicijskim snovanjem nadaljuje nekoč izjemno bogato tradicijo glasbenega snovanja na Goriškem«. Vsekakor si njegovo delo zasluži monografijo, ki bralcem prinaša zanimivo življenjsko pripoved, glasbenim praktikom in muzikologom pa natančen oris in popis del, ki pomeni izziv za nadaljnje raziskovanje, ustvarjanje in poustvarjanje.